

УДК 72.01:130.2

DOI <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2024.32.9>

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ ПРОСТОРУ ТА МІСЦЯ У КОНТЕКСТІ БАР'ЄРНОЇ СИТУАЦІЇ

Творонович Ігор Олександрович

аспірант,

Київський національний університет будівництва і архітектури,

Київ, Україна,

e-mail: igorwork19@gmail.com, orcid: 0000-0002-8173-2139

***Анотація.** Бар'єрна ситуація є основним феноменом у науці про інклюзію та універсальний дизайн. Для кращого розуміння комплексних архітектурних, дизайнерських та соціальних чинників, що впливають на формування тої чи іншої бар'єрної ситуації у контексті, слід виявити певну позицію архітектурного середовища, де відбувається дія суб'єкта сприйняття і власне позицію самого суб'єкта, що детермінована та конструюється його унікальним феноменологічним досвідом та локальним соціокультурним контекстом. У цьому контексті контакт суб'єкта та предметного середовища мислиться як певний зв'язок, що і формує бар'єрну ситуацію. Оптика дослідження спрямована на прояснення різниці між ефектами місця та простору у бар'єрній ситуації, а також роль цих концепцій у процесі колективної та інклюзивної взаємодії. У даному тексті проаналізовані приклади ситуацій як просторів, так і місць. Описано роль активації тіла у переживанні архітектурного середовища та його вплив на створення колективної взаємодії та інклюзії у ході бар'єрної ситуації. Виявлений взаємозв'язок між простором та місцем, які уявляються радше як концепції та ефекти, що виникають від перебування та сприйняття архітектурного середовища суб'єктом та його інтенціональною свідомістю. Також проаналізовані та названі фактори як зі сторони середовища, так і суб'єкта, що впливають на створення ефекту простору і ефекту місця. У даному тексті аналізується та резюмується спадщина Р.Сеннета, викладена у книзі «Плоть та камінь», де вводиться концептуальний апарат «простору» та «місця», що виведений з історичного аналізу культурного поля Європи, на базі чого описується та досліджується (за допомогою дескриптивного методу та феноменологічної методології в цілому) діалектичний взаємозв'язок даних концепцій, а також автором робиться спроба екстраполяція теорії Сеннета у площину науки про універсальний дизайн та інклюзію.*

***Мета.** Виявити взаємозв'язок та роль концепцій простору та місця у структурі переживання бар'єрної ситуації, визначити яким чином простір та місце пов'язані із формуванням феномену інклюзії та колективної взаємодії. Удосконалити концептуальний апарат для розуміння явищ архітектурної дійсності.*

***Методологія.** Для аналізу інтерсуб'єктивних явищ сприйняття архітектурного середовища у даному дослідженні пропонується використання феноменологічної методології, а саме методу історичного аналізу, феноменологічної редуцції, герменевтичного та дескриптивного методів, а також застосування елементів та схем логіки ситуаціонізму.*

***Результати.** Дано визначення поняттям простору та місця у контексті бар'єрної ситуації, виявлений та описаний характер зв'язку та виділені основні характеристики ефектів простору та місця. Виявлена загальна концептуальна*

схема (синтаксис) діалектичного взаємозв'язку понять простору та місця у структурі бар'єрної ситуації та її вплив на формування інклюзивної взаємодії.

Наукова новизна. Зроблено висновок щодо значної ролі дослідження бар'єрної ситуації, а отже і тілесного напруження та активації кількох сенсорних систем тіла одночасно (що присутні в ситуації місця) для виявлення та розуміння свідомістю позиції «іншого», а значить і можливості розуміння самої інклюзивної взаємодії.

Практична значущість. Дана робота буде корисною для кращого розуміння сутності та виявлення внутрішнього смислу і впливу архітектурних просторів через застосування ситуаційної логіки. Може використовуватись на стадіях передпроектного аналізу, а також як теоретичний базис для зміни парадигми сприйняття архітектурної дійсності, завдяки екстраполяції логіки ситуаціонізму та феноменологічного методу у площину дизайну та архітектури.

Ключові слова: простір, місце, бар'єрна ситуація, універсальний дизайн, інклюзія, архітектура, колективна дія, структура.

ВСТУП

В українському суспільстві існує комплекс викликів, пов'язаний із наявністю проблем для різних маломобільних груп стосовно можливості повноцінного, безбар'єрного доступу до освіти, зайнятості, отримання адміністративних послуг. Актуальними залишаються формування безбар'єрного середовища у публічному просторі, доступ до інфраструктурних об'єктів. Проте для можливості створення такого середовища потрібно розуміння факторів, що його формують. Іншими словами, для розуміння як покращити доступність треба спочатку зрозуміти бар'єр. Бар'єрна ситуація частіше сприймається тілом людини та одночасно відтворюється у структурах свідомості, що також впливає на самопочуття людини. Тому саме дослідження ефекту, що здійснює середовище на тіло людини потребує дослідження. Це відповідає основному концептуальному повороту урбаністичних практик до тіла людини. Наявні практики та механізми для розуміння не передбачають створення детального розуміння впливу середовища саме на тілесність у конкретній локальній ситуації.

АНАЛІЗ ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проблематика вироблення концептуального апарату для аналізу дії простору була осмислена у працях багатьох дослідників, філософів, архітекторів та урбаністів. М. Фуко здійснює концептуальний поворот, що впливає на урбаністичну філософію, а саме на перенесення оптики із аналізу предметно просторового середовища до аналізу тілесності людини, сприймаючи дію архітектури через призму тіла. Р. Колхас, аналізуючи історичний період існування Нью Йорка, помічає хаотичний характер створення естетичного впливу середовища на суб'єкта, Анрі Лефевр

у праці «Продуктування простору» закладає базові концептуальні синтаксичні структури для аналізу самого процесу продуктування простору, підходячи до проблематики ситуаційної дії архітектури та об'єктів дизайну. Г. Башляр у праці «Поетика простору» визначає сприйняття суб'єктом простору як постійне формування у свідомості емоційно ангажованого місця, що пов'язане із минулим досвідом суб'єкта.

Акцент у визначенні Аристотеля полягає у тому, що політика головним чином – це мистецтво, що здійснюється колективно, а не правило, якому підпорядковується люди (чим є етика) [1]. Виходячи за рамки повсякденного вжитку терміну політики, як управління організованою спільнотою, можна помітити інші аспекти цього терміну. Слід наголосити, що у грецькому полісі політика була не стільки управлінням, скільки мистецтвом співжиття або співпраці. (мистецтво колективного само-становлення) Через подібну оптику можна розглядати і простір коворкінгу. Теоретично можна назвати коворкінги та схожі треті простори за теорією Р. Ольденберга [19] – просторами колективної взаємодії, адже акцент робиться не на управлінні та підпорядкуванні, а на вмінні та мистецтві взаємодії між само організованими людьми у рамках одного простору, що може не мати єдиного функціонального наповнення. Виходячи з визначення коворкінгу, яке дає компанія WeWork: коворкінг – це домовленість між рівними співучасниками та культура ставлення, яка може бути відтворена в будь-якому просторі [23]. Саме за умов дії, яка є активною з обох боків може проявитись дійсна якісна взаємодія, що буде вести до «інклюзії». За такої логіки можна визначити інклюзивну взаємодію, як «ативну дію із обох сторін». Схожі конотації активної

дії з двох сторін мало визначення любові («агапе», «сторге», «філія», «манія», «ерос») у греків. У грецькій системі будь-який вид «любові» не міг відтворюватись, коли одна сторона цензурована або мовчить [7].

Проте як зазначає П. Бурдьє, комунікація та текстове поле не містить імпліцитно у своїй структурі такої можливості одночасної дії з двох сторін. За Бурдьє через жорстку структуру мови, якась сторона буде «втрачати позиції» [3]. Адже будь-який вираз сприймається філософом як певна угода експресивного інтересу та цензури, встановленою структурою поля, у якому відбувається цей вираз. У свою чергу, сама угода є продуктом процесу евфемізації, яка іноді доходить до крайності цензурованого дискурсу — мовчання. Евфемізація призводить до появи подоби компромісу, а не самого компромісу, комбінації того, що мало бути сказано, і того, що в результаті було сказано (що є різним) з огляду на конститутивну структуру певного поля.

Тобто Бурдьє приходить висновку, що у структурі мовлення компроміс – це лише евфемізм, коли насправді якась позиція виграє, а якась програє.

За теорією філософа – поле виключає дві речі: невимовне або те, що не може бути вимовлено з урахуванням структури розподілу засобів вираження, і неназване те, що може бути вимовлено навіть без будь-яких труднощів, але буде цензуровано. Іншими словами можна сказати, що текстове поле (у якому існує частково свідомість) діє механічно і підпорядковано принципу завершеності, за умови такого принципу, ціле не може концентруватись на різних двох точках одночасно.

Зважаючи на це, конструктивна домовленість у текстовому полі означатиме завуальовану перевагу однієї позиції над іншою. Проте як зазначає М.Фуко, крім простору тексту, є ще простір тіла, у якому по факту можлива одночасна колективна активна взаємодія, що просто не може сприйматись одночасно. А це значить, що інклюзивна взаємодія існує, але не може бути сприйнята як така за певних умов.

Цікавим прикладом взаємодії є процес гри музикантів епохи бароко [8]. У той час музиканти використовували ноти, на яких не були вказані такти, або інші синтаксичні значки були вказані лише ноти та їх символи. Власне тіло тексту мало не завершений, не структурований вигляд і мова ще не набула жорсткої структурованості, а отже зв'язки між її елементами були адаптивними. Проте музикантам потрібно було грати

разом за відсутності структурованого тексту. Результатом такої взаємодії було напруження та часткова імпровізація, що і давала можливість почути як грає або співає інша людина. Музиканти були вимушені підлаштовуватись та слухати, що грає музикант поруч, проте і самі мали грати в той самий момент. Можна сказати, що за такої умови їх тіло та всі органи чуття були зосереджені на сприйнятті простору як такого. Саме у таких умовах гартувались традиції співіснування. Теоретично таку ситуацію можна назвати бар'єрною, (бо тіло входить у ситуацію дискомфорту та напруження кількох сенсорних систем одночасно, а свідомість не може підібрати надійну габітуальну форму взаємодії для успішного відтворення очікуваного результату). За таких умов рівень взаємодії музикантів був вищий, адже вони мусили слухати іншого музиканта і одночасно грати. Ймовірно, тоді створювалась ситуація інклюзивної взаємодії, коли обидва тіла діяли активно. Це й можна назвати прикладом колективного самостановлення у просторі. Проте зрозуміти це ми можемо лише через текст, який обмежений механікою цілого, а отже в структурі тексту ми не можемо виразити одночасність становлення двох активних сторін. Одночасність можлива та присутня лише у просторі тіла. Тож одним із ключових факторів виявлення колективної взаємодії та інклюзивної дії можливе саме через розуміння бар'єрної ситуації, яка створюється за відсутності чітко сформованого плану або незавершеної (неструктурованої цілим) мовної структури.

Як ми вже зазначали, бар'єрна ситуація може нести потенціал до виявлення «інакшого» за допомогою активації тіла та нездатності свідомості до миттєвого «пояснення» ситуації. Виявлення «інакшості», що необхідне для помічання та розуміння інклюзії, можливе через тілесний аспект, а отже відбувається у процесі активації сенсорних систем тіла. Це відбувається при зустрічі з тим, що свідомість класифікує як «бар'єр» [18].

Деякі вчені, все ще намагаються уникати ситуативного підходу, надаючи перевагу комплексним рішенням, для досягнення умовних абстрактних цілей сталого розвитку. Хоча слід помітити, що вже більше вчених розглядають спільні позиції урбанізму та інклюзії, проте все ще допускають там комплексний підхід. Адже урбаністика за останні роки змінила кілька парадигм та все ще залишається неструктурованою, проте альтернативний класичному підходу, що сформувався після II світової, існує Новий урбанізм, принципи якого зібрані у книзі історичного аналізу

парадигми «25 великих ідей нового урбанізму» Р. Стьотвіля [21].

Звідси вводиться дихотомія та діалектика простору та місця.

МЕТА

Виявити взаємозв'язок та роль концепцій простору та місця у структурі переживання бар'єрної ситуації, визначити яким чином простір та місце пов'язані із формуванням феномену інклюзії та колективної взаємодії. Удосконалити концептуальний апарат для розуміння явищ архітектурної дійсності.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Для початку розглянемо деякі практики та простори, які мали на меті визвати активацію тіла, а отже створення «місця» (трансцендування за межі вже відомих форм та структур текстового поля).

Сад Нотр Дама був місцем для роздумів. У християнській традиції момент смерті це момент роздумів, а не печалі. Саме меланхолія вела до роздумів. А отже для відтворення цього стану потрібно було місце (просторовий механізм), а роздуми в свою чергу мали найбільш співчутливий характер, що змінювали через активацію тіла характер свідомості. Вже з 1250 р. були випрацювані правила як повинен виглядати сад для меланхолічних переживань. З обов'язкових елементів мали бути присутні альтанка, лабіринт, та викопана водойма. Вода у водоймах слугувала дзеркалом, яке спонукало до самоспоглядання та само-refлексії. Альтанка, лабіринт – простори усамітнення, де людина могла більше сконцентруватись на думках, та тілесних відчуттях. Також важливими були запахи та їх вплив. Не дарма у садах при монастирях були присутні розарії, та багато бузку. Вважалось, що кожен запах якимось чином впливає на тіло та викликає певну емоцію чи переживання. (до прикладу запах бузку за часів епідемії чуми вважався запахом спокою, та смирення).

Тож сад створював ситуацію, коли людину відділяли від юрби, вона мовчала (бо у саду працюють або ходять тихо, її оточували поодинокі статуї, стіни з зелені, та запахи. Весь простір підсилював тілесні переживання, аби змусити людину сумніватись та обмислити переконання, на яких вона стояла раніше, скоївши гріх або певну іншу дію). Не дарма ця традиція архітектурних форм також була пов'язана з традицією сповіді. Монахи бідних орденів при сповіді задавали питання, аби краще дізнатись чому так людина вчинила. Сповідь перетворювалась у розповідь та наратив. Через це нововведення у сповіді

прихожанин за допомогою священника та його питань прояснював свою власну історію (починав її бачити ніби зі сторони), а меланхолічні бесіди та переживання у даному просторі наділяли його новим суб'єктивним статусом. Тепер прихожанин активно міг діяти у актах віри та сам аналізувати власні дії [16].

Схожий механізм для підготовки тіла до «зміни переконань» через активацію тіла та створення емоційного «місця» відпрацьовувався також і в традиції японських садів.

Один із основних принципів японського саду є принцип 縁 «ен», що в перекладі означає «співпадіння», «бар'єр», «межа» а також «веранда», або те, що поєднує зовнішнє та внутрішнє. Зв'язок, межа та випадковість позначаються тут одним словом [13].

Деякі принципи японського саду сконцентровані на розфокусуванні як такому. У певному розумінні розфокусування свідомості веде до активації тілесних відчуттів. Такі принципи як Фукінсе (краса асиметричності) Юген (постійна присутність неочевидного) Дацюзюку (виривання з рутини, подив) та Сейджаку (меланхолія, спокій, самотність) спричиняють розконцентрацію та сумнів у самій структурі свідомості [23].

«Між нірваною і людиною є Сад». Цей вираз можна сприймати як метафору бар'єрності. В даному випадку бар'єром є не сама реальність як така, а свідомість, що заважає бачити її, ставлячи очікування, побудовані на минулому досвіді, вище за наявні відчуття.

Творіння є обов'язковим з двох боків, не лише з боку архітектора або суспільства, проте важливою є природа, дії якої важко спрогнозувати або контролювати, проте без її впливу нічого створити не можливо. Саме на таких принципах стояла місцева влада Кіото, коли приймала рішення про збереження чи знищення моху в саду храму Сайхо Джі 西芳寺, адже його не було сплановано на початку [21]. Цей сад також вважається одним з прототипів класичного садового мистецтва, проте більшою мірою він не створений людиною по плану. В даному випадку архітектори прийняли рішення не втручатись, а отже не домінувати над природою і сприймати її (неясну інакшість) як рівного співучасника творчого процесу. Для реалізації цього принципу, архітекторам треба було не контролювати ріст та розвиток моху або планувати куди він заросте, а саме співіснувати з ним не плануючи для нього взаємодію. Тобто використовувати порядок тілесної взаємодії, а не порядок візуального контролю простору.

Схожі методи розконцентрації відпрацьовувались у китайському та японському

живописі. Іншими словами ці простори або твори створювали ситуацію, яка штучно порушувала принципи сприйняття свідомості, виводячи досвід переживання тіла «тут і зараз» уперед, позбавляючи всіх очікувань на майбутнє. Таким чином, також порушували принцип, що свідомість людини не може концентруватись на двох об'єктах одночасно з однаковою долею уваги. Порушення композиції, асиметрія або інші методи розконцентрації пропонували кілька центрів композиції, аби свідомість пришвидшувала рух свого сприйняття, бо спокійно концентруватись на одному центрі було важко, адже єдиного центру у цих творах не було запропоновано. Можна висловити думку, що ці твори створюють ситуацію протиріччя, як логічного, так і тілесного [8].

Класичні приклади таких просторів були римські та грецькі амфітеатри [6]. У амфітеатрі була чітка схема рядів, а отже створення ієрархії. Також вводиться позиція сидіння, що власне вже заспокоює тіло, не даючи вільно висловитись та перебити мовця, що намагається нав'язати думку, що можна було вчинити, стоячи на Агорі. (На Агорі прийнято було стояти або лежати, не дарма сидіння здавна – підданська, покірна позиція). Тобто в просторі амфітеатру в момент часу лише одна думка домінувала над колективом. Адже давала слово лише одному. Ті люди, що сиділи на задніх рядах, вже могли гірше чути мовця і їх інтерес та зацікавленість темою могла знижуватись [20].

Схожа ситуація була і зі структурою базиліки. Базиліка являла собою продовгуватий простір із лавами, що стояли в ряд. Таким чином, погляд фокусувався на певній одній точці, тобто відбувалась концентрація свідомості на одному об'єкті або точці. А лави формували та визначали соціальну ієрархію, адже ті, хто сиділи ближче до мовця, наприклад, у Римі, мали кращий соціальний статус, а ті, що сиділи далі, були біднішими. У перших базиліках, багатші патриції сідали на перші ряди, на останні сідали бідніші, ієрархія і сам простір спонукав до корупції, та хитрощів [14].

Колізей, який створював ситуацію, що мала на меті перевагу візуального порядку над тілесними відчуттями також створював ефект «простору» та віртуалізував насилля, а саме відділяв спостереження факту насилля від його тілесного переживання [12].

Функціоналізм, геометричні форми, раціоналізм та концентрація на переживанні швидкості, плинності та вільній циркуляції у міському середовищі частіше створюють відчуття простору та знижують активацію

тіла, що у свою чергу знижує інтенції самого суб'єкта та ангажованість середовищем, що сприяє відчуженню. Яскравим прикладом слугують вирівняне планування районів таких як Марцан в Берліні, широкі естакади тощо [10].

Наприклад, навіть кемпінги в Німеччині містять чітко визначені місця навіть для наметів, які ніби то можна поставити будь-де. Проте навіть малі деталі прораховані. Це свідчить про достатньо жорстку структурованість влади навколо таких середовищ. Влада структурована, коли середовище має чіткі форми відтворення поведінки. Тобто тент можна ставити лише в місці для тенту, курити лише в місці для куріння тощо. Навіть якщо ці середовища достатньо гарно облаштовані, проте вони визначені владою та структурою, а отже там відсутня інша позиція [5].

Виходячи з вище наведеного, можна визначити сутність місця і простору як основних ефектів архітектурного середовища та архітектурної ситуації.

Місце – це ситуація, у якій середовище, сприймається суб'єктом емоційно та чуттєво через активацію тілесних аспектів.

У свою чергу простір можна визначити таким чином.

Простір – це ситуація, у якій середовище сприймається суб'єктом не емоційно, а сама ситуація не відчутна тілом та має меншу кількість зв'язків з попереднім досвідом, бо тіло не встигає їх формувати.

Звідси у ситуації місця переважає час, а у ситуації простору – власне простір.

До характеристик ситуації місця можна включити: ходіння у середовищі без напрямку (дрейф), відсутність чіткої цілі прогулянки, відсутність у архітектурних елементах чітко визначеного переднього фасаду, відсутність єдиного визначеного середовищем вектора фокусу уваги суб'єкта, часовість, «пейзажність» події (адже живопис несе в собі переживання і часу і місця одночасно, а звідси одночасність активації кількох сенсорних систем), висока емоційність, конкретне тіло – основа архітектурного середовища, відповідність середовища швидкості тіла (як швидкості пересування, так і швидкості сприйняття), нетиповість, асиметрія, нефінітизм, протиріччя, відчуття як основна цінність, рівність відчуттів, спонтанність, алогічність, ірраціональність, нейронетиповість.

До характеристик ситуації простору можна включити: симетрію, пересування по чіткому плану, централізоване детальне планування, прямі лінії, ієрархічність, домінація візуального ряду над іншими чуттями, позачасовість архітектурного середовища

(відповідність принципу «архітектура – вічна») принцип непротиріччя, логічність, раціональність, об'єднання багатьох в одне, велика швидкість пересування, циркуляція як цінність, абстрактність, повторюваність.

Резюмуючи вище наведене, можна підсумувати, що власне простір провокує дію, залученість у процес без розуміння власної залученості в нього (індивід не суб'єктний у даному розкладі політичної ситуації).

У той час як місце створює можливість для емоційного розуміння залученості та ситуації в цілому через одночасну активацію кількох сенсорних систем тіла. Це породжує саме відчутність залученості, а значить і дає розуміння самого процесу, створюючи субстантивне феноменологічне відчуття події. У даному контексті кожна архітектурна ситуація це чергування та сплетіння ситуацій простору та місця у певному співвідношенні. В свою чергу бар'єрна складається з стику двох таких співвідношень а саме:

– співвідношення простору-місця (що базується на унікальному феноменологічному досвіді та локальному контексті і детермінується ієрархією цінностей суб'єкта);

– співвідношення простору-місця, яке задає саме середовище.

Тому інклюзивне середовище це ситуація, коли унікальне співвідношення простору та місця багатьох суб'єктів гармонійно поєднується із співвідношенням простору- місця, що пропонуване середовищем. Можна висловити думку, що таке співвідношення феноменолог М.Шелер називав «*ordo amoris*», що служило базисом для розуміння матеріальної етики [15].

Бар'єрна ситуація виявляє певні закономірності співвідношення простору та часу (простору та місця), які не співпадають з відчуттям людини. А отже суб'єктивна ієрархія цінностей визначає в людині певне відчуття та кореляцію простору та місця і корелює відсоток залученості в дії та емоційного спостереження.

Оскільки бар'єрна ситуація сповільнює рух, то можна сказати, що для виникнення місця, емоційного зв'язку з простором, слід зважати на сприйняття швидкості саме людським тілом. Теоретично швидкість сприйняття людського тіла мусить корелюватись із швидкістю пересування та пропонуваною швидкістю сприйняття, що диктує середовище. Тому, ймовірно, можна сформулювати деякі закономірності у сприйнятті простору та місця людиною.

Якщо середовище створює умови у яких фізичне тіло людини рухається та сприймає час швидше ніж саме тіло (у даний момент та у даному контексті) здатне сприймати простір та час навколо ,то тоді виникає пасифізація тіла, його заспокоєння, відрив від емоційного зв'язку, (тобто відчуття «Простору»).

Якщо швидкість руху тіла та сприйняття, пропонуване середовищем, є відносно корельованою або меншою за швидкість сприйняття та руху тіла, то виникає відчуття місця, або емоційної прив'язаності.

Тож простір колективної дії може сприйматись як ситуація, коли створюється певні умови для відтворення цього типу взаємодії. І за такою логікою слід визначати інклюзивну взаємодію та колективну дію у певному співвідношенні неструктурованих середовищах, що продукують ефект місця та структурно збалансованих, що продукують простір. Тіла взаємодіють повсюди, а отже інклюзивна взаємодія та колективна дія може створитись повсюди у багатьох просторах, проте у деяких випадках не складаються умови її відчутти або ж навіть не змогти помітити.

ВИСНОВКИ

Удосконалено понятійний апарат, запропонований попередніми дослідниками. Визначено основні характеристики ситуації дії простору та дії місця.

Запропоновано визначення простору та місця у структурі бар'єрної ситуації. Описано передумови формування ситуації простору та місця.

Описано екстраполяцію дихотомії простору та місця у площину логіки універсального дизайну та бар'єрної ситуації, таким чином удосконалено розуміння формування інклюзивного середовища.

Детальніше розуміння феномену переживання швидкості тілом, пасифізації або активації тіла у просторі місця через логіку бар'єрної ситуації та дискурсу інклюзії має потенціал для подальшого як архітектурного, соціального, філософського так і політичного дослідження. Адже проблема складності планованого створення інклюзивного середовища (як простору емансипативної дії) потребує у першу чергу поліпшення концептуального апарату, що описував би саме аспекти тілестності та свідомості суб'єкта сприйняття у конкретному контексті. Через поліпшення понятійних конструкцій, можна змінити логіку поведінки а отже і практичних дій у проектуванні простору.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Aristotle The Politics. TT. A. Harmondsworth: Penguin Publishing Group: 1981, 506 p. ISBN 978-0-14-044421-6.
- [2] Ashish Malik. Strategic Human Resource Management and Employment Relations: Springer Texts in Business and Economics: 2022, 185 p.
- [3] Bourdieu, Pierre, On the State: Lectures at the Collège de France 1989–1992 Cambridge: Polity Press, 2015, 462 p. ISBN 9780745663296.
- [4] Bourdieu, Pierre, Rules of Art: Genesis and Structure of the Literary Field Stanford: SUP,1996, 404 p.
- [5] Campingplatz Berlin Gatow website URL: <https://www.dccberlin.de/gatow>.
- [6] Dodge, Hazel, Amphitheatres in the Roman World: Ch. 37 in «Blackwell companions to the Ancient World»: edited by Christesen, P & Kyle, Donald, Wiley Blackwell, 2014, 545–553 pp.
- [7] Danker Frederick William. A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature: University of Chicago Press, 2001, 1108 p.
- [8] French Cahill "Bunjinga.": Kodansha Encyclopedia of Japan. vol. 1. Tokyo: Kodansha Ltd., 1985, 175–236 pp.
- [9] Joonathan Coopersmith, Western Music history through performance (Baroque Era) course URL: <https://tanguay.info/learntracker/page/lectureNotesItems?idCode=euridiceper>.
- [10] Reinhard E. Fischer, Die Ortsnamen der Länder Brandenburg und Berlin: Alter – Herkunft – Bedeutung: Berlin, 2005, 114 s.
- [11] Richard, Sennett, Flesh and Stone: The Body and the City In Western Civilization: Norton, 1994, 431p. ISBN 0-393-31391-3.
- [12] Roth, Leland M. Understanding Architecture: Its Elements, History and Meaning (First ed.). Boulder, CO: Westview Press, 1993, 576 p. ISBN 978-0-06-430158-9.
- [13] Kuitert, Wybe Japanese Gardens and Landscapes 1650–1950: University of Pennsylvania Press: Philadelphia, 2017, 384 p. ISBN 978-0-8122-4474-8.
- [14] Laidlaw, William Allison; Nixon, Lucia F.; Price, Simon R. F., Hornblower, Simon; Spawforth, Antony (eds.), "Crete, Greek and Roman": The Oxford Companion to Classical Civilization, Eidinow, Esther (asst ed.) (2nd ed.): Oxford University Press, 2014, 912 p.
- [15] Max Scheler, On Feeling, Knowing, and Valuing. Selected Writings. edited and partially translated by Harold J. Bershady. Chicago: University of Chicago Press, 1992, 267 p. ISBN 0-226-73671-7.
- [16] McCluskey, S.C. Gregory of Tours, Monastic Timekeeping, and Early Christian Attitudes to Astronomy: Isis, 81(1), 8–22, 1990.
- [17] Michel Foucault «Préface à la transgression», Critique: «Hommage a Georges Bataille», 1963, nos 195–6.
- [18] New Urbanism is inclusive urbanism: URL: <https://www.cnu.org/publicsquare/2024/03/25/new-urbanism-inclusive-urbanism>.
- [19] Oldenburg, Ray (Winter 1996–1997). «Our Vanishing «Third Places»» (PDF). *Planning Commissioners Journal*, 25. 10, 1–5 pp.
- [20] Peppas, Lynn Life in Ancient Greece. Crabtree Publishing Company. Retrieved 6 January 2017. 12 p. ISBN 0778720357.
- [21] Robert Steuteville, 25 Great Ideas that Shaped New Urbanism: CNU: 2019, 204 p.
- [22] Saiho-ji official website. URL: <https://saihoji-kokedera.com/en/>.
- [23] (3) WeWork official website URL: <https://www.wework.com/ideas/workspace-solutions/flexible-products/what-is-coworking>.
- [24] Young, David and Michiko The Art of the Japanese Garden, Tuttle Publishing: Vermont and Singapore, 2005, 176 p. ISBN 978-0-8048-3598-5.

ABSTRACT

Tvoronovych I. Peculiarities of perception of space and place in the context of a barrier situation.

A barrier situation is a basic phenomenon in the science of inclusion and universal design. For a better understanding of the complex architectural, design and social factors that influence the formation of a particular barrier situation in the context, it is necessary to identify a certain position of the architectural environment where the action of the subject of perception takes place and the position of the subject itself, which is determined and constructed by its cogito, unique phenomenological experience and local socio-cultural context. In this context, the contact between the subject and the subject environment is conceived as a certain connection, which forms a barrier situation. The optics of the study are aimed at clarifying the difference between the effects of place and space in a barrier situation and the role of these concepts in the process of collective and inclusive interaction. This text analyzes examples of situations of both spaces and places. The role of body activation in the experience of the architectural environment and its impact on the creation of collective interaction and inclusion in a barrier situation is described. The relationship between space and place is revealed, which are presented rather as flowing concepts and effects arising from the presence and perception of the architectural environment by

the subject and his intentional consciousness. The factors from both the environment and the subject that influence the creation of both the effect of space and the effect of place are also analyzed and named. This text analyzes and summarizes the legacy of R. Sennett, as outlined in the book «Flesh and Stone», which introduces the conceptual apparatus of space/place, derived from the historical analysis of the cultural field of Europe, on the basis of which the dialectical relationship of these concepts is described and studied, and the author attempts to extrapolate Sennett's theory into the field of universal design and inclusion.

Purpose: *to identify the relationship and role of the concepts of space and place in the structure of experiencing a barrier situation, to determine how space and place are related to the formation of the phenomenon of inclusion and collective interaction. To create a better conceptual framework for understanding the phenomena of architectural reality.*

Methodology: *to analyze the intersubjective phenomena of perception of the architectural environment, this study proposes the use of phenomenological methodology, namely the method of historical analysis, phenomenological reduction, hermeneutic and descriptive methods, as well as the use of elements and schemes of the logic of situationism.*

Results: *the concepts of space and place in the context of a barrier situation are defined, the nature of the relationship is identified and described, and the main characteristics of the effects of space and place are highlighted. A general conceptual scheme (syntax) of the dialectical relationship between the concepts of space and place in the structure of a barrier situation and its impact on the formation of inclusive interaction is revealed.*

Scientific novelty: *It is concluded that the study of a barrier situation, and hence bodily tension and activation of several sensory systems of the body at the same time (present in the situation of place), plays a significant role in identifying and understanding the position of the «other», and hence the possibility of understanding the inclusive interaction itself.*

Practical relevance: *This work will be useful for a better understanding of the essence and identification of the inner meaning and impact of architectural spaces through the use of situational logic. It can be used at the stages of pre-design analysis, as well as as a theoretical basis for changing the paradigm of perception of architectural reality, by extrapolating the logic of situationism and the phenomenological method to the plane of design and architecture.*

Keywords: *space, place, barrier situation, universal design, inclusion, architecture, collective action, structure.*

AUTHOR'S NOTE:

Tvoronovych Ihor, *Postgraduate student, Kyiv National University of Construction and Architecture, Kyiv, Ukraine, e-mail: igorwork19@gmail.com, orcid: 0000-0002-8173-2139.*

Стаття подана до редакції 26.03.2024 р.